



Turizm Yayıncılığının Unutulan Yüzü: *Hayri Benli*

Çağdaş AYDIN - Ceren AYDIN

Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

GİRİŞ

Türk turizm tarihinin, modern anlamda, 1863 yılında gerçekleşen Sergi-i Umumi-i Osmani ile başladığı ifade edilebilir (Özdemir 2011: 88). Bu serginin yapıldığı yıldan günümüze değin Türk turizmi ile ilgili birçok süreli yayının çıktığı görülmektedir. Ancak, modern anlamda nitelendirilen Türk turizm tarihinin bu 155 yıllık serüveninde çıkan süreli yayınların devamlılığı konusunda sorunların yaşandığı da bilinen bir durumdur. Kurumlar tarafından çıkan süreli yayınların ömürleri ya o zamanki yöneticilerinin değişmesi ya da kurumların maddi tasarruflara gitmesiyle genellikle son bulmuştur.

Takvimler 1957 yılını gösterdiğinde, bu makûs çizgi Hayri Benli tarafından değiştirilir. Bu çizgiyi değiştiren kişi hakkında bir metin hazırlama durumu söz konusu olduğunda hem sevindik hem de turizm alanında 31 yıl dergi çıkarmış bir kişi hakkında bilgi bulmanın çok zor olmayacağını düşündük. Ancak Benli hakkında araştırma yapmaya başlayınca, bu düşüncemizde yanıldığımızı anladık. Değil Benli hakkında bilgi bulmak, 31 yıl boyunca aralıksız çıkarılan *Turizm Mecmuası'*nın tüm sayılarının bir arada bulunduğu bir kütüphaneyi bulmak bile zor oldu. İnternet, sosyal medya, Eski Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER), Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü ve Yalvaç Belediyesi derken pek çok bilgi kaynağına ulaşıldı. Tüm bu çabaların sonunda, önce Yalvaç'tan akrabası Süleyman Benli'ye daha sonra eşi Sakine Benli'ye ulaşılarak, Benli'yi tanımaya başladık. Sakine Hanım ile yaptığımız görüşmede, Benli ile 1960'lı yıllardan günümüze kadar yaşadıkları tüm anıları tekrar canlandı ve yer yer duygusal anlar yaşandı.

Bu sırada Benli'nin yalnızca bir dergi yayıncısı olmadığını, meclis muhabirliği yaptığını, siyasilere ve üst düzey bürokratlar ile ne denli yakın olduğunu öğrendik. *Turizm Mecmuası'*nın Benli'nin yaşamında ne kadar önemli bir yer kapladığını ve ağır hastalığıyla mücadele ederken dergiyle ilgili yaşanan bazı olumsuz gelişmelere ne kadar çok üzüldüğüne, en yakınının anlatımıyla şahitlik ettik. Bu yazıda hem eşinin gözünden Benli'yi hem de *Turizm Mecmuası'*nın satır aralarından çekip çıkarmaya çalıştığımız Benli'nin kişilik özelliklerini, hobilerini, özel yaşamını, iş yaşamını ve siyasilere ile olan ilişkilerini aktardık.

YAŞAMI, KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE EĞİTİMİ

Hayri Benli, altı kardeşten en küçüğü olarak Isparta'nın Yalvaç ilçesinde dünyaya gelir (1927). Kendisinden büyük olan kardeşi ile arasında 12 yaş fark vardır. Hal böyle olunca Benli, ailesi tarafından sürekli el üstünde tutulur ve ailesinin üstüne titrediği bir çocuk olarak büyür. Benli'nin ailesi Yalvaç'ta çeşitli işletmelere sahip, varlıklı bir ailedir. Bu nedenle, Benli çocukluğunda ve gençliğinde maddi sıkıntı yaşamaz. Henüz çok gençken ilk evliliğini yapar ama ailelerin anlaşamamasından dolayı, bu evlilik son bulur. Bir sonraki evliliğini ise, bir cenaze töreninde tanıştığı Sakine Benli ile yapar (1964). Benli'nin bu iki evlilikten de çocuğu yoktur.

Benli, eğitim sürecini farklı farklı okullarda tamamlar. İlköğrenimini Yalvaç'ta tamamlayan Benli, ardından Askeri okula gider. Askeri okulda oldukça başarılı olmasına karşın bu yıllarda gazeteciliğe ilgi duyar. Benli'nin gazeteciliğe ilgisi yalnızca ilgi olarak kalmaz ve üniversite öğrenimini Gazetecilik Yüksekokulu'nda tamamlamasına yol açar (1956). Daha sonra Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne bir-iki yıl devam eder

ama mezun olamadan okuldan ayrılır. İlgi duyduğu her alanda yükseköğrenim seviyesinde öğrenim görmeye çalışan bir kişi olan Benli, bir yıl da konservatuarda tiyatro öğrenimi görür. Her konuda araştırma yapan ve okuyan Benli'nin entelektüel bir kişi olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Benli, üniversiteyi bitirdiği 1956 yılını takip eden yılda *Havacılık ve Turizm Mecmuası*'nı çıkarmaya başlar (1957). Aynı zamanda Demokrat Parti Hükümeti'nde Adnan Menderes'in özel kaleminin basın bölümünde çalışır. Sonraki dönemlerde *Hâkimiyet* ve *Olay* gazetelerinde muhabirlik yapar (Basın-Yayın Genel Müdürlüğü 1977). Benli, muhabirlik, gazetecilik ve dergicilik işlerinin yanında, 1970'li yıllarda (şimdiki adıyla) Çukurova Üniversitesi'nde dışarıdan iki yıl öğretim görevlisi olarak ders verir. Ancak tüm bu işlerinin yanında, 1960 yılında adını değiştirdiği *Turizm Mecmuası* dergisini, 31 yıl hiç ara vermeden aralıksız olarak yayımlar.

Benli'nin hem Demokrat Parti Hükümeti'nin Başbakanı Menderes'in özel kaleminde çalışması hem de meclis muhabirliği yapması, birçok siyasi isimle yakın ilişkiler kurmasını sağlar. Menderes'in Başbakanlığından sonra, Benli'nin gerek Ispartalı olmasından gerekse siyasi bakış açılarının yakın olmasından dolayı, Süleyman Demirel ile yakın ilişkileri olur. Tabii bu yakın ilişkileri sonucunda Benli'nin arayışı sorunu çok olur. O yıllarda memleketinden her kimin Ankara'da çözülmesi gereken bir sorunu olsa öncelikle Benli'ye ulaşır. O, durumu ilgililere aktararak sorunun çözüme kavuşturulmasında ön ayak olur. Mecliste çalışmaya başladığı yıldan emekliliğine kadar hemen hemen her resepsiyona davet edilen Benli, tüm siyasiler tarafından ismen tanınan bir kişidir. Demirel ile çok yakın ilişkileri olan Benli, Demirel'in kimi yurtdışı seyahatlerine de katılır. Ayrıca eşi, Nazmiye Demirel'i zaman zaman Güniz Sokak'taki evinde ziyaret eder. Sakine hanım, Benli'nin Demirel ile olan bir anısını da şu şekilde anlatıyor:

Demokrat Parti'nin ana binasındaydık. Herkes Demirel'in ikinci kattan aşağı inmesini bekliyordu. Demirel ikinci katta gözüküp merdivenlerden aşağı inerken o kalabalığın içinde Hayri'ye seslendi. 'İyi-

min Hayri? İyimin?' diye sordu. Isparta şivesiyle sorunca ben de 'sana diyor Hayri' dedim, gayri ihtiyari bir şekilde. Hayri de 'biliyorum' deyip, gülümsemişti. Çok yakın olduklarına dair ilk gözlemimdi.

Benli, çevresinde oldukça dürüst bir kişi olarak tanınır ve çevresinde saygı görmesinin, sevilmesinin en büyük nedenlerinden biri olarak bu özellik belirtiliyor. Sakine Hanımın yer yer "*Hayri şunu neden söyledin?*" serzenişlerine bile "*Ne yani yalan mı söyleseydim?*" biçiminde yanıt vermesi kendisinin ne kadar dürüst bir kişi olduğunu gösteriyor. Ancak Benli, karşısındaki kişinin kendisinin söyleyeceği sözden kırılacağını düşündüğünde, bu düşüncesini söylemekten kaçınan bir yapıya sahiptir. Böyle durumlarda kendisine anlatılan bazı durumların gerçeğe ilgisi olmadığını bilmesine karşın, inanır gibi yaparak, karşısındaki rencide etmemeye çalışır daha sonra farklı yollardan karşısındakine aslında anlatılan durumun gerçekliğinden haberdar olduğunu belli ederek, bir daha kendisine böyle bir davranışta bulunmaması gerektiğini tecrübe ettirirdi. Hayatı ve yaşamayı çok seven Benli, kendisine kızana "merhaba"; kötülük yapana "o kötülük onda kalsın" der. Öyle ki, hiç sinirlenmeyen Benli, Sakine Hanım kendisine biraz sesini yükselttiğinde "*Yazık değil mi şimdi sana? Bak başırdın birçok hücren öldü?*" biçiminde karşılık vermesi, Sakine Hanımın bize aktardığı anılardan biridir.

TURİZM MECMUASI

Benli denilince akla gelen ilk şey *Turizm Mecmuası*'dır. Tam 31 yıl boyunca (1957-1988) turizm alanında aralıksız olarak yayımlanan en uzun soluklu süreli yayın *Turizm Mecmuası*¹'dir. *Turizm Mecmuası*, ilk yayımlandığında adı *Havacılık ve Turizm Mecmuası*'dır. 1960 yılına gelindiğinde Hayri Bey, derginin adından "Havacılık" sözcüğünü çıkararak, yalnızca "Turizm" sözcüğü ile mecmuanın yaşamını devam ettirir². Benli, derginin ilk yazısına "Çıkarken" başlığını atar. Neden böyle bir dergi çıkardığını ilk olarak şu sözlerle ifade eder:

... Memleketimizin yılların ihmaline terk edilen pek çok turistik bölgesi, yer yer, zaman zaman islahaya çalışıldı. Mecmuamızın ilk sayısını sunarken bu değişim, bu istihale devrinin kısa bir muhasebesini yapmağı ve sonra memleketimizde zaruri olan bir turizm davasında bahsi lüzumlu addediyoruz.

Bu paragraftan çıkarım yapılabildiği gibi derginin tamamı incelendiğinde de Benli'nin, kendisinin Türkiye için bir şeyler yapmak zorunda hisseden bir kişi olduğu anlaşılır. Bu noktada Benli'nin, derginin adını belirlerken çağını yakaladığını ve havacılığın turizm için ne kadar önemli olduğunu vurgulamak istediğini, derginin ilk adından anlaşılıyor:

... Dünyanın bütün medeni milletlerinin havacılığı ön plana aldığı 20. asrın ortasında bu mevzuda mütalaa edecek değiliz. Ancak iddia olarak kabul ettiğimiz turizm davasında havacılığın ehemmiyetini de bu sütnlarda sık sık ifadeyi faydalı telakki edeceğiz. Üzerinde sık sık duracağımız turizm davası meyanında havacılık da mühim bir yer işgal edecektir.

Benli, derginin genel yayın politikasının ne olacağını ve içinde hangi tür bilgilerin yer alacağı konusunu ise derginin ilk sayısında "Çıkarken" başlığını attığı yazısında şöyle ifade eder:

... Turizm ve havacılık davası – bazı yerinde ve lüzumlu ataklar müstesna- maalesef başlı başına müstakil bir dava olarak ele alınmamaktadır. Biz, işte bu noksanı telafi etmek ve "karınca kararınca" bu davada bir şeyler söylemiş olmak, memleketimizin tabii güzelliklerini dünya milletlerinin gözleri önüne sermek kasdüniyetiyle intişara başlıyoruz. Sahifelerimizde memleketimizin güzelliklerini, efkârı umumiyetinin dikkat nazharına arz ederken bir iddiamız mevcut... Güzeli daha mükemmelleştirmek, iyiyi faydalı kılmak...

... Şimdi kalıyor davanın hali meselesi; bunu hükümetin hassasiyetle ele alması gerekir. Ama yetmez. Neticeli bir islahat ister. Biz, davanın yayılmasında ve ehemmiyetle ele alınmasında bir parça faydalı olursak iftihar eder seviniriz. Gayret bizden, icraat alakalardan.

Bu amaçlarla 1957 yılında yola çıkan dergi, 1987 yılının Aralık ayına kadar *Havacılık ve Turizm Mecmuası* adıyla 24 sayı, *Turizm Mecmuası* adıyla ise 319 sayı yayımlanır. Bu süre zarfı içinde Türkiye'nin hemen hemen tüm şehirlerin sahip olduğu güzellikler, gerçekleştirilen fuarlar, sergiler ve festivaller dergi aracılığı ile okuyuculara aktarılır. Ayrıca, derginin milli bayramlara denk gelen sayılarında Atatürk ve dönemini anlatan birçok ayrıntılı metin, dergide yer alır. Gerek Menderes gerekse Demirel hükümetiyle birlikte birçok yurtdışı (Almanya, Çin gibi) ziyaretinde bulunan Benli, yurtdışından Türkiye'ye döndüğünde, gittiği ülkelerle ilgili yazıları kaleme

alır ve bu yazılara derginin farklı sayılarında yer verir. Dergide yazıları yayımlanan birçok ünlü yazar da vardır. Bu yazarlardan bazıları, Enver Behnan Şapolyo, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Süreyya Ergün gibi isimlerdir.

Derginin 31 yıllık yayın yaşamında birçok yazı işleri müdürünün, teknik sekreterinin, müessese müdürünün, İngilizce, Almanca, Fransızca dillerinde birçok tercümanın dergide emeği geçer. Yazı işleri müdürlerine ilişkin bilgiler detaylı olarak Tablo 1'de görev yaptıkları yıllara göre aşağıda yer almaktadır.

Havacılık ve Turizm Mecmuası daha sonraki adıyla *Turizm Mecmuası* 1963 yılının sonuna kadar Ankara'da İstanbul Caddesi, Şinasi Sokak'ta bulunan Benli'nin ofisinde yayımlanır. Sonrasında, dergi yayın yaşamına son vereceği tarihe kadar Karanfil Sokak, Vicdan Apartmanı'nda yaşam bulur. Bu zaman dilimleri içinde Beni tarafından İstanbul ve İzmir'de birer ofis açılır. İstanbul'daki ofis, 1967 yılında İstiklal Caddesi'nde yer alan Tokatlıyan Han'da; İzmir ofisi ise, 1971 yılında Gazi Bulvarı Bulvar İşhanı'nda açılır. Ancak bir yıl sonra İzmir'deki ofis kapatılır (1972); İstanbul ofisi ise, 1976 yılına kadar İstanbul'da faaliyetlerine devam eder.

1957 yılından başlayarak hemen hemen derginin her sayının önsözünü yazan Benli, bu önsözlerde güncel olaylara yer verir. Örneğin; Benli'nin 12 Ekim 1969 seçimlerinden önceki yazısının başlığı "Yeni İktidardan Turizmin Bekledikleri" iken; Benli, 1970 Gediz depreminden sonra "Deprem ve Turizm" başlıklı bir yazı kaleme alır. 1971 muhtırasından sonra ise "Sıkı Yönetim ve Turizm" başlıklı bir yazı yayımlar. Benli, bu siyasi ve gündeme ilişkin yazıların yanında "Kampçılığın Önemi", "Turizm Mevsimi Açılırken", "Turizm Eğitimi", "Onuncu Samsun Fuarı" ve "Akupunktur" gibi farklı konuları da *Turizm Mecmuası*'nın önsözünde kaleme alır. Tam da bu noktada gerek üniversitelerdeki turizm eğitimcilerinin gerekse sektör temsilcilerinin ağızlarında dillere pelesenk olmuş bazı sözlerin aslında yeni olmadığını, 1968 Şubat sayısında Benli'nin de aynı şeylerden dert yandığı görülüyor:

... Mesela, bir memlekette en iyi otellerin, restoranların, eğlence yerlerinin ve yollarının yapıldığını ka-

bul edelim. Eğer o memleketin, yapılan tesisleri idare edecek yetiştirilmiş personeli yoksa ayrıca o memleket turist psikolojisinden anlamıyorsa yapılan tesislerin ne faydası kalır.

Turizm Mecmuası'nın bazı sayıları belirli şehirlerin özel sayıları olarak yayımlanır. Bu özel sayılarda şehirlerin tarihinden yerel halkın yeme-içme alışkanlarına, şehrin yerel oyunlarından gezilip-görülmesi gereken yerlerine kadar birçok farklı konu ayrıntılı bir şekilde okuyuculara aktarılır. Örneğin; derginin 1961 yılının sekizinci sayısı Adana'ya, 1962 yılının altıncı sayısı Bursa'ya özel iken 11. Sayısı Diyarbakır şehrine özel sayıdır. 1963 yılında Ankara, Samsun ve Eskişehir şehirlerine özel sayılar çıkarılır, 1964 yılında Çankırı şehrine yönelik özel sayı yayımlanır. Dergi daha sonra sırasıyla, 1965 Ankara, 1966 İtalya, 1967 Kayseri, 1969 Samsun, 1970 Isparta, 1970 Almanya, 1973 Mersin, 1974 Uşak, 1976 Antalya ve Kıbrıs özel sayıları ile okuyucularla buluşur. İl ve ülke tanıtımlarını içeren bu özel sayıların yanında İzmir Enternasyonal Fuarı ve Samsun Fuarı'na yönelik de özel sayılar yayımlanır. Dergide şahsa yönelik olarak yayımlanan bir tek özel sayı hazırlanır; bu sayı ise, Atatürk'e özel sayıdır.

Uzun yıllar boyunca böyle bir derginin çıkarılabilmesi ve bu dergide yayımlanan şehir yazılarının yazılabilmesi için oldukça yoğun bir seyahat programının olması ve bu seyahati karşılamak için gerekli maddi gücün olması gerekir. Bu düşüncemizi Benli'nin eşi ile paylaştığımızda, kendisi bize gülerken karşılık verir. Sakine Benli anlattıkça öğreniyoruz ki, Benli hareket ettikçe yaşayan bir insan. Sakine Hanımın anlattıklarından bir örnek vermek gerekirse, "Akşamları Hayri Bey ile oturduğumuzda, konuşma esnasında bir şehir adı geçirdi. Hayri hemen tuttururdu yarın oraya x şehrine gidelim" derdi. Ve giderdik. Yerinde duramazdı, gezmeyi çok severdi." Benli'nin seyahat sevgisini ve farklı yerler görme arzusunu, sanırım Sakine Hanımın bu anlatımından daha iyi anlatan bir örnek yoktur. Bu konuşmanın devamında Sakine Hanıma peki bu seyahatlere gidecek maddi olanağı nasıl buluyordunuz? Belediyeler, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı gibi bir kurumdan mı destek alıyordunuz şeklindeki soruları yöneltti-

ğimizde ise Sakine Hanım bu durumu şu sözlerle açıklıyor:

Hayri, hiçbir zaman bir kurumdan destek talebinde bulunmazdı. Çok gururluydu, hep cebinden karşıladı. Ama şunu açıkça söylemeliyim ki Turizm Mecmuası bize uzun yıllar çok iyi bir gelir yarattı. Hiç inkâr edemem. Hayri sarf ettiği emeğin karşılığını Turizm Mecmuası'nın gelirleriyle oldukça iyi bir şekilde alıyordu. Devlet kurumlarının davetlisi olarak gittiği yurtdışı gezileri hariç yaptığı diğer tüm yurtdışı gezilerini kendi karşıladı. Hemen hemen tüm ülkeleri de gezmiştir.

Bu noktada *Turizm Mecmuası'nın* gelirine bakıldığında iki tür gelirden söz edebilir. Derginin temel gelirini; okuyuculara tek sayı olarak satılması sonucunda elde edilen gelir ile aboneliklerin yıllık ücretleri oluşturur. Bir diğer gelirini ise, alınan reklamlar oluşturur. Bu reklamlar, özellikle belirli bir şehre yönelik özel bir sayı çıkarıldığında, yerel firmaların verdiği reklamlardır. Ancak derginin tüm sayıları incelendiğinde, Ziraat Bankası, Vakıfbank, Türk Hava Yolları gibi büyük, kurumsal ve ulusal düzeyde markalarının reklamlarının da sıkça dergide yer aldığı görülmektedir. Tablo 3'te çeşitli yıllar ait derginin tek sayı ücreti, derginin abonelik ücreti ve dergide yayımlanmak istenen reklamların ücretlerinin o günkü değerle kaç Türk Lirası olduğu yer almaktadır.

Derginin gelirinin yüksek olması, bir zaman sonra Benli için sorun olmaya başlar. Benli'ye Parkinson hastalığı teşhisi konulduktan sonra (1986-1987) kendisi dergiyle çok ilgilenemez. Hal böyle olunca, dergiyle o dönem altı-yedi çalışan ilgilenir. Benli, ay sonlarında dökümlere baktığında, hesaplarda birtakım yanlışlar olduğunu görür. Eşine "Kaç yıldır çıkardığım derginin gelirini giderini bilmem mi? Bu kadar gider olması olanaksız. Çocuklar benden para kaçırıyorlar" şeklinde dert yanmaya başlar. Ancak Benli, çalışanlarına bu durumla ilgili bir şey söylemez. Yaşanan bu durum Benli'yi oldukça üzmeğe başlar. Zira mecmua Sakine Hanımın tabiriyle Benli'nin evladı gibidir. Tarih 1987 yılının Aralık ayını gösterdiğinde, Benli *Turizm Mecmuası'nın* son sayısını çıkararak, derginin yaşam sürecine son verir. Derginin 1957 yılının Nisan ayında çıkan ilk sayısında, Benli'nin yazısı "Çıkarken" başlıklı iken;

1987 yılının Aralık ayında yayımlanan son sayısında, Benli'nin yazısı "Veda Ederken..." başlığı altında yazılır. Bu iki başlığı, son yazısında Benli şu sözlerle özetliyor:

Sevgili okuyucularımız, bir yayın organının en değerli yazı şüphesiz, ilk sayısının başlangıcında ve "Çıkarken" başlığını taşıyan yazıdır. Aradan bin yıl bile geçse, o ilk yazının güzelliği, coşkusu, sevinci sürer gider. Yine bir yayının organının en sıkıntılı, en acılı ama en duygusal yazısı ise herhalde "Veda" başlığını taşıyandır.

Açıkçası Benli ile ilgili araştırmalarımızı yaptığımızda, derginin 1987 yılında yayın hayatına son vermesinin, Benli'nin vefatından dolayı olabileceğini düşünmüştük. Ancak hem eşile yaptığımız görüşmelerde hem de dergideki yazıların satır aralarında Benli'nin bu dergiyi çıkarmaktan neden vazgeçtiğini tam anlamıyla anlayabilmiş değiliz. Bu konuda Sakine Hanım ile görüştüğümüzde, kendisi isim vermeden "... çok yakınımdaki kişilerle dergi nedeniyle arası açılıyordu, Hayri'den gizleyebileceklerini sandıkları işler yapıyorlardı ve bu Hayri'yi çok üzüyordu." ifadelerini kullanıyor. Sakine Hanımın 2018 yılında sarf ettiği bu cümlelerin çok benzeri Benli'nin "Veda Ederken..." yazısında da şu şekilde geçiyor; "1957'den bu yana çeşitli güçlük ve sıkıntılara rağmen yayını aralıksız sürdüren derginiz, artık bu güçlük ve sıkıntıları aşacak gücü bulamayacak duruma gelmiştir. Bu durumun sebeplerini sıralamaya, arkasından da suçlu aramaya gerek görmüyoruz." Bu cümlelerden Benli'nin birilerine ve yaşanan bazı durumlara karşı duyduğu sitemi anlıyoruz.

HAYRİ BENLİ'NİN VEFATI

Benli'ye Parkinson hastalığı teşhisi konulduktan sonra kendisi dergiyle yeteri kadar ilgilenemeye başlar. Kendisine teşhis konulduktan bir iki yıl sonra da Benli, derginin yaşamına son verir. Parkinson hastalığı Benli'nin vefatına kadar çok ilerler. Ancak Benli'nin yaşayacağı rahatsızlıklar bununla son bulmaz. Parkinson hastalığı ile mücadele eden Benli'yi başka bir sinsi hastalık yakalar. Benli, 1998 yılında akciğer kanserine yakalanır. Bu sinsi hastalık ciğerlerinde son aşamasına kadar ilerler. Ancak bu durum kendisinden, eşi ve doktorları tarafından saklanır. Takvimler 15 Mart 1998 gününü gösterdiğinde, Benli akci-

ğer kanserinden vefat eder. Cenazesi, eşi Sakine Hanımın anlatımıyla büyük bir kalabalıkla defnedilir. Bu kalabalık içinde devlet erkânından da birçok isim yer alır. Sakine Hanımın ismini hatırlayamadığı bir bakan "Hayri bey paşalar gibi yaşadı, bugün de paşalar gibi gömüldü" der. Eşi Sakine Hanım da "Hayri Bey istediği gibi yaşadı, gözü arkada kalmadı" cümleleriyle güzel bir hayat yaşadığını belirtir. Tam da bu noktada paragrafı bitirmeye bizim cümlelerimizin yetemeyeceğini düşündüğümüz için Benli'nin "Hayal" şiiriyle paragrafı sonlandırmak isteriz:

İnsan yoktu var oldu,
Aşk meçhuldü ayan oldu,
Hep ise hiç oldu,
Ne diyeyim artık
Allahasımarladık...

Ankara'nın gri havasından sıyrılıp, Türkiye turizm tarihine renkli bir fırça darbesi vuran Benli, arkasında bıraktığı onca anıyla birlikte unutulmaya unutulur. Hâlbuki Türkiye'de dergi yayıncılığı konusunda öncü isimlerden biri olan Benli'nin adı yaşatılmalı, hatta yayıncılık konusunda "Hayri Benli" ismiyle verilen ödüller olmalıydı. Turizm alanında 31 yıl boyunca dergi çıkaran Benli ile ilgili yazılan bu ilk metin umarız son olmaz.

SON SÖZ

Isparta'da doğan ve henüz 20'li yaşlarında Ankara'ya gelen Hayri Benli, 1950'li yıllardan 1990'lı yıllara kadar Ankara'nın önemli figürlerinden biri olur. Çok çeşitli alanlarda eğitim alan ve okumayı çok seven Benli, 1957 yılında derginin ilk sayısını çıkarır. Bu ilk sayıdan sonra şehir şehir, ülke ülke gezer. Gördüklerini sayfa sayfa yazar. *Turizm Mecmuası* zaman zaman şöhretli kalemlerin uğrağı olurken, mecmua genç yazarlara da tanınırlık açısından önemli olanaklar sunar. 31 yıl boyunca çıkan bu dergi başta turizm olmak üzere ekonomik, sosyal ve kültürel içeriklerle de toplumsal bir bilinç oluşturmaya özen gösterir. Derginin her yıl Kasım ayında çıkan tüm sayılarında, Benli Mustafa Kemal Atatürk'e özel yer ayırır. Dergi'nin bir sütunun Türkçe diğer sü-

tunun ise Türkçe metnin İngilizce çevirisiyle yayımlanması hasebiyle, dergi ulusal ve uluslararası alanda Türkiye'yi tanıtıcı bir rol üstlenir. Hayri Bey derginin önemi ve değeri konusunda "Veda Ederken..." adlı son yazısında; "Dergimiz ülkeyi yurt dışında tanıttak, yabancı ülkeleri Türkiye'ye tanıttak baskıları ile bugün kütüphanelerde bir arşiv, bir ansiklopedik değer taşımaktadır" ifadelerini kullanır.

Benli, dergideki ilk yazısına "Çıkarken" adlı başlığını atarken, bu maceranın 31 yıl boyunca süreceğini tahmin eder miydi? Kendisi, *Turizm Mecmuası* ile döneminin çok ilerisinde bir iş yaptığının farkında mıydı? Hepsinden önemlisi, turizm alanında 350 sayıya yakın yayımlanmış bir derginin ve kendisinin günümüzde bilinmeyeceğini, tanınmayacağını bilse ne hissederdi? Elbette ki bu soruların yanıtlarını Benli'den duyamayacağız. Ancak bu araştırma kapsamında tanıdığımız kadarıyla, kendisine unutulduğunu söylesek biraz içi burkulur, hafif gülümser ve "elimden ne gelir ki!" derdi. Turizm alanında Cumhuriyet tarihinden başlayarak bu denli uzun soluklu süreli yayın çıkaran, üstelik bu yayını da kurumsal bir

destek olarak değil de şahsen yapan kaç kişi, kaç dergi sayabiliriz?

KAYNAKÇA

Basın-Yayın Genel Müdürlüğü. (1977). *Türk Basınında Kim Kimdir*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Benli, H. (1957-1959). *Havacılık ve Turizm Mecmuası*. Ankara.

Benli, H. (1960-1987). *Turizm Mecmuası*. Ankara.

Özdemir, M. (2011). Türkiye'de Turizmin Başlaması: Osmanlı'da Sanayileşme Çabaları: Sergi-İ Umum-İ Osmanî (1863 İstanbul Uluslararası Sergisi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22(1): 87-90.

Kaynak Kişiler

Benli, Süleyman. 2 Ağustos 2018 tarihli telefon görüşmesi (Görüşen: Çağdaş Aydın).

Benli, Sakine. 10 Ağustos 2018 tarihli görüşme (Görüşen: Ceren Aydın ve Çağdaş Aydın).

* Çağdaş Aydın, Araş. Gör., Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 26470, Eskişehir.

E-posta: cagdasaydin@anadolu.edu.tr

** Ceren Aydın, Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 26470, Eskişehir.

E-posta: cerendiktas@anadolu.edu.tr

Süreyya Ergün: Gizli Kalmış Bir Turizm Kahramanı

Gözde TÜRKARHAN

Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

GİRİŞ

Edebiyatta hatırı sayılır bir öneme sahip olan portre yazıları bir kişiyi hem fiziksel hem de ruhsal olarak daha iyi tanımamızı, gözlemlememizi, anlamamızı ve anlamlandırmamızı sağlar. Hakında fikir sahibi olduğumu düşündüğüm kişiler hakkındaki portre yazılarını okuduğumda aslında düşündüğüm kadar iyi tanımadığımı, o kişiyi daha iyi tanıyabilmek ve anlayabilmek için başka bir bakış açısına, başka bir kaleminden dökülen ifadelere ihtiyaç duyduğumu anlarım. Tarih sahnesinde önemli roller üstlenmiş kişiler üzerine yazılan portre yazılarının pek çok amaca hiz-

met ettiğini söylemek mümkün. Kişiyi daha iyi tanıyabilmek, aldığı kararları ve sergilediği davranışları hangi ruh halindeyken yansıttığını algılayabilmek, kişinin yaşadığı dönemin ruhunu anlayabilmek bunlardan ilk akla gelenleri. Ancak bence bir amaç daha var ki, en az bunlar kadar önemli: Ahde vefa...

Günümüzün akademik nitelikteki turizm bilgisinin gelişiminin 1930'lu yıllardan sonra yazılan kitaplar, raporlar ve akademik nitelikteki çeşitli yazılarla başladığını biliyoruz. Her ne kadar günümüzde turizm alanında herhangi bir konuda araştırma yaparken erişebildiğimiz bilgi internet

ortamıyla kısıtlı(!) olsa da, turizm alanyazınına emek vermiş birçok araştırmacının bu kısıtlı internet ortamında yer almadığı da görülmesi gereken bir gerçek. Gelişen bilgi teknolojileri bilgiye erişimi kolaylaştırırsa da, bilgiye kolay erişebiliyor olmak aynı zamanda kütüphanelerin tozlu raflarına gitmenin önüne bir tembellik duvarı olarak örülüyor. Böylece günümüzdeki turizm alanyazınının aslında temellerini atan birçok akademisyen ve birçok çalışma yeni nesle ulaşmadan müzedeki bir eser gibi raflarda bekliyor.

Dünyada çeşitli alanlarda örneklerini görsek de, Türkiye’de *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*’nde başlatılan “*Türk Turizm Eğitimcileri ve Araştırmacıları*” bölümü turizm alanyazınına emek vermiş pek çok akademisyenin yeni nesil araştırmacılara tanıtılmasında ve ahde vefanın yerine getirilmesinde önemli bir rol üstleniyor. Süreyya Ergün de, hakkının verilmesi, yeni neslin tanınması, ahde vefanın yerine getirilmesi gereken, Türkiye’de turizm alanına hizmet etmiş önemli kişilerden. Ben de bu yazıda 54 sene önce vefat ettiği için kişisel yaşamı hakkında çok kısıtlı bilgiye ulaşabildiğim Ergün’ü anlatmaya çalışacağım. 1940’lı yıllarda Türkiye’de turizm alanında ilk kitap ve makalelerin yazarı olan, turizmin toplum tarafından bilinmediği bir dönemde turizmin önemine on yıllarca önce dikkat çekilmesi girişimlerinde bulunan Ergün, aynı zamanda kamu ve özel sektörün turizme yatırım yapmasına dair birçok çalışmaya imza atar. Turizm Bürosu Müdürü, Turizm Kurum Müdürü gibi unvanlarının da hakkını vererek ülkede turizm alanında farkındalık yaratma çalışır. Türk Turizm Araştırmacıları bölümünde Merhum Süreyya Ergün’ü anlatmak işte bu nedenle önemli.

KISA YAŞAM ÖYKÜSÜ

Süreyya Ergün, tahminen 1900’lü yılların başında dünyaya gelir. Annesi Mahiye Ergün ev hanımı, babası Ali Muzaffer Ergün askerdir. 1874 yılında doğan baba Ali Muzaffer Ergün, Kurtuluş Savaşı’nda Çanakkale cephesinde 59. ve 124. Piyade Alay Komutanı olarak savaşır, ardından albaylıktan generalliğe yükselir. Süreyya Ergün’ün eşi Asiye Ergün ile olan evliliğinden Can ve Gökçe adında iki çocuğu olur. Yıllar ilerledikçe kızı

Gökçe Ergün’ün bir oğlu olacak ve Süreyya Ergün Selim’in dedesi olacaktır.

25 Ocak 1964 tarihinde bir turizm seminerine davetli konuşmacı olarak gittiği Ankara’da, geçirdiği kalp krizi sonucu vefat eden Ergün, yaklaşık 60 yıllık yaşantısına hem gazeteci hem de kamu çalışanı olarak birçok mesleki başarı sığdırır. Kamuda Ticaret Vekâleti Turizm Müdür Yardımcısı (1938), Ankara Ticaret Vekâleti Turizm Bürosu Şefi (1940), İstanbul Matbuat Müdürü, Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü (1944), Türkiye Turizm Kurumu Müdürü (1949) ve Türkiye Turizm Bankası Müşaviri olarak görev yaptıktan sonra Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Turizm Dairesi Müdürlüğü’nden emekli olur. Turizm ile doğrudan ilgili olan bu görevlerinin dışında gazeteci kimliğiyle de iz bırakır. 1894–1928 yılları arasında yayın yapan ve siyasi nitelikli bir gazete olan *İkdam Gazetesi*’nde muhabirlik yapar. Ardından günümüzde de yayın hayatına devam eden *Cumhuriyet Gazetesi*’nde muhabirlik yapar, 1960’lı yıllarda gazetede Serbest Sütun Turizm Aktüalite kışesinin yazarlığını üstlenir.

Ergün’ün tespit edilebilen diğer görevleri arasında 1949 yılı Turizm Danışma Kurulu üyeliği de bulunuyor. 1949 yılındaki Turizm Danışma Kurulu üyeliklerine İstanbul Valisi Dr. Fahrettin Kerim Gökay (kurul başkanı), İzmir Valisi Osman Sabri Adal (başkan vekili), Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Başkanı Reşit Saffet Atabinen (başkan vekili), İstanbul Yataklı Vagonlar İdaresi Galata Şubesi Müdürü Kamil Soysal ve Türkiye Turizm Kurumu Müdürü Süreyya Ergün ise kâtip olarak seçilmişlerdir (T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü 1949).

İkinci Dünya Savaşı’nın henüz sona erdiği yıllarda Avrupa’nın ekonomik durumu kötüdür. Marshall Planı’yla Avrupa ülkelerine yardım yapılmaya başlanır. Bu yardımların yapılacağı alanlar içerisinde turizm de vardır. Diğer sanayi dallarının yanı sıra turizme de önem verilmiş olması dönemin şartları itibarıyla dikkat çekicidir. Bu dönemde Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü bünyesindeki Turizm Dairesi’nin yetki ve sorumluluk alanı 16 Temmuz 1943 tarihinde yürürlüğe giren “Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Teşki-

lat, Vazife ve Memurları Hakkında Kanun" ile belirlenir. Bu tarihte Ergün, Etüt Heyeti Başkanı olarak görev yapmaktadır. Kendisinden önemli çalışmalar beklenerek Turizm Dairesi'ni kurması istenir. Ancak kendisinin bu görevi kabul etmesi için bir şartı vardır: Selahattin Çoruh ile çalışmak... Her ne kadar bu şart yerine getirilir ve Selahattin Çoruh Turizm Dairesi Müdür Muavini olarak Ergün ile beraber çalışmaya başlasa da, bu çalışma ortaklığı sekiz ay sürer. Sekiz ay sonra Çoruh, görevinden ayrılacak, Ergün ise 29 Haziran 1949 tarihinde Turizm Dairesi Müdürü görevinden ayrılarak yerini Siyasi Tarih Profesörü Ahmet Şükrü Esmer'e bırakacaktır (Yetgin 2018). Bir kamu ve özel sektör çalışanı olarak imza attığı başarılar ve geldiği mevki hakkında çeşitli kaynaklardan bilgiler edinmek mümkün olsa da yetiştiği ortam ve eğitimi üzerine bilgi edinmek oldukça zor. Fakat ileri düzeyde Fransızca bildiği ve turizmi Fransızca kaynaklardan da takip ettiği Tunay Akoğlu'nun şu ifadelerinden ortaya çıkıyor (Akoğlu 2013):

Turizm istatistikleri genel istatistik bilimlerine bağlı; ekonometri var, turizmde ekonometri tatbikatı uygulaması; hukuk, turizm hukuku; idari bilimler, turizm amme idaresi kamu idaresi; çevre bilimleri, ekoloji turizm çevre konuları. Bunları 1960'lı yıllarda ortaya koymaya çalıştım. 1963 yılında rahmetli Süreyya Ergün'e bu konulardan ve turizmin ilintili olduğu bilimsel alanlara dayanan Fransızca bir broşürümü yollamıştım. Kendisi o tarihlerde Türkiye İktisat Gazetesi'nde yazardı. Broşürüm yaklaşık olarak 10 sayfa fakat ileri düzeyde Fransızca dilinde yazılmış. Süreyya Ergün bunu incelemiş ve Türkiye İktisat Gazetesi'nde bu broşür üzerine kısa bir yazı yazmıştı. Demişti ki "Ben de turizmle ilgili Fransızca kaynakları takip ediyorum, Tunay Akoğlu çok doğru hususlara değinmiş." Ben o zaman doktora talebesiydim, bu yazı benim için çok önemliydi. Süreyya Ergün gibi birisi benim için bu sözleri sarf etmişti. Bir övünme değil ama bilimsel anlamda turizmi rayına oturtmak için doğru yolda olduğumu anlamıştım.

Akoğlu'nun bahsettiği yazıdan tam bir yıl sonra turizm dünyası bir kayıp yaşar ve Süreyya Ergün 25 Ocak 1964 tarihinde bir turizm seminerine "Türkiye otelcilik endüstrisinde resmi sektör yarıdım ve yatırımları" başlıklı tebliğini sunmak için gittiği Ankara'da geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını kaybeder. Geride turizm üzerine pek çok kitap, makale, rapor, sunuş metni ve köşe yazısı bırakır.

TURİZM OLAYINA YAKLAŞIMI

Osmanlı İmparatorluğu'nun en sancılı dönemi olan I. Dünya Savaşı arifesinde dünyaya gelen Ergün, bu kıtlık ve savaş yoksulluğu döneminde yetişmiş olmasına karşın dönemindeki birçok kişinin aksine turizm olayına büyük önem verir. Bu cesur ve öngörülü bakış açısını, Türkiye'nin her ne kadar savaşa katılmamış olsa da savaşın gerginliğini derinden hissettiği zamanlar olan II. Dünya Savaşı arifesinde turizme dikkat çekiyor olmasından anlamak mümkündür (Ergün 1946b):

1929 yılında turizmin hiçbir engele uğramadığı en müsait bir yılda İtalyan dış turizminin gayri safi geliri ihracatın %16'sı nisbetinde idi. İtalyan turistlerinin hariçteki sarfiyatı bu gelirden düşüldükten sonra kalan aktif bakiye İtalyan Ticaret Muvazenesi açığının %32'sine denk geliyordu. Bu oran aynı yıl İsviçre için %75, Fransa için %76, Kanada için %86 idi. Yugoslavya'nın 1936'daki dış turizm geliri 27 milyon Türk Lirası, Yunanistan'ın ise 1937'deki geliri 7,5 milyon Türk Lirasıydı. Bize gelince 1926-1930 arasındaki dönemde üst üste senede ancak 200.000 liralık safi bir gelir elde etmiş olduğumuz hesaplanmıştır ki, sonrasında da Türk turizminin sürekli açık verdiği aşikârdır. Türkiye'nin içinde bulunduğu inkılap ve laiklik dönemini turizm alanında avantaja çeviremediğimiz bir gerçektir.

Ergün'ün Türkiye'nin turizm geliriyle günümüzde hala Türkiye'nin turizm rakibi olan Fransa, Yunanistan gibi ülkeleri karşılaştırdığı dönemdeki dünya siyasi ve ekonomik durumunu düşünecek olursak oldukça çalkantılı ve kaygan bir zemine dayandığını söylemek mümkündür. Böyle bir ortamda modern döneme ait bir olay olarak kabul edilen turizmin yarattığı gelirden bahsetmek şüphesiz ki cesareti ve ileri görüşlü olmayı gerektirir.

Evcin'e (2017) göre, Basın ve Yayın Turizm Genel Müdürlüğü eski Turizm Dairesi Müdürü Ergün'ün *İktisat Fakültesi Mecmuası*'nda 1957 yılında yayımlanan ve 1960 yılında ayrı basımı yapılan "Modern Turizmin Temayülleri ve Turizm Ekonomisi"³ adlı makalesi turizm kavramını genel anlamıyla değerlendiren ve Türkiye'deki turizm alanyazınına katkı sağlayan önemli bir çalışmadır. Bu çalışmasında Ergün, Milletler Cemiyeti'nin 1936 yılında yapmış olduğu turist tanımını eleştirir ve kapsamının geliştirilmesi gerektiğini, yapmış olduğu bir konuşmada öne

sürer. Buna göre, Milletler Cemiyeti 1936 yılında turisti “eğlence için veya ailevi, sıhhi sebeplerle yahut iş için veya dini, ilmi, siyasi, idari, sportif mahiyette olan toplantılara iştirak maksadıyla yahut her türlü muvakkat vazifeler sebebiyle ve nihayet kurvaziyer vapurlarının seferlerine iştirak suretiyle seyahat edenler” şeklinde tanımlar. Ergün ise, bu tanımı kullanılan vasıta, seyahatin amacı ve turizm türleri bakımından eleştirir. Ona göre, otomobilizm, alpinizm ve siklizm de kurvaziyer turizmi kadar önemlidir. Yine benzer şekilde, sosyal turizm, mektep turizmi, transit turizm de turizm türleri arasında yer almakta; dolayısıyla Milletler Cemiyeti’nin turist tanımının kapsaması gereken unsurlar olarak belirtilir (Ergün 1946b). Ergün aynı çalışmasında Turizm Bilgisi kavramına da değinir:

Birkaç kelime ile Turizm Bilgisi’nin mahiyetine de temas edelim. Turizm, bizatihi bir endüstri şubesi olmadığı, turizm endüstrisi tabirinin ancak turizmin faydalandığı çeşitli endüstrilerden en ileri gelenlerini ifade ettiği gibi, birçok ilim ve fen şubelerinden faydalanan turizm bilgisi de bu bilgilerin tam bir sentezi değildir. Gerçi, modern otelcinin, bir seyahat acentesinin, bir rehber ve tercümanın oldukça zengin bir kültür bagajına sahip olmaları lazımdır. Fakat turizm hareketinin heyeti umumiyesinden çıkan neticeler, yani turizmin faydaları arasında ekonomik faydaların ve turizm şartları arasında ekonomik bir problem ve turizm bilgisini ancak ekonomi bilimleri arasında yer alan bir kategori haline getirmiştir. Turizm bilgisi, turisti tahrik eden çeşitli saikleri araştırmaksızın turizm hareketinden doğan ve bu harekete bağlı olarak neticelerin kıymetlerini ölçer. Turistlerin seyahat ve ikametleriyle ilgili meseleleri tetkik eder.

Ergün, turizmi etkileyen unsurları siyasi, ekonomik, psikolojik ve teknik olarak dört grupta sınıflar. Turizmi etkileyen siyasi unsurlar noktasında Türk İnkılabının Türkiye’ye olan turizm talebini artırmak için yeterince kullanılmadığına dikkat çekecek öngörüyle sergilediğindeyse sene 1946’dır. Benzer şekilde, Süreyya Ergün’den önce savaş yıllarında Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü görevinde bulunan Nedim Veysel İlkin de turizm ile ilgili olarak;

Turizm Türkiye’de turizm konusunun yalnız bir finansman ve ekonomi konusu olarak değil; tarih, sanat, tabiat, güzellik ve hatta bilgi ve hamle konusu olarak ele alındığını, ülkede turizmin sadece turistleri mabetlerle harabeler arasında dolaştırmak anlamına gelmediğini, ülkeyi ülke insanına, ülke insanını di-

ğer ülke insanlarına tanıtacak ve ileride daha büyük kazançlar sağlayacak bir hakikat yolu olarak düşünülmalıdır

der (İlkin 1943). Ergün, Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki şartların dünyada turizmin gelişmesine olumlu bir zemin hazırladığını, İkinci Dünya Savaşı sonrasında da benzer şekilde büyük çaplı uluslararası turizm hareketliliğinin görüleceğini ifade eder. Yine bu şekilde de, Türkiye’nin de bir turist akını ile karşı karşıya kalacağını, savaşın olağanüstü koşullarının barış yıllarında seyahat isteğini ve talebini arttıracığını, bu hareketlerin doğurabileceği ekonomik getirisinden faydalanmak gerektiğini, bu durumun da Türkiye için üzerinde ısrarla durmaya değer bir “medeniyet dâvası” olduğunu vurgulayan ciddi öngörülerde bulunur. Bu öngörülerini Ergün’ün şu ifadelerinden anlamak mümkündür (Ergün 1944a):

Dünya ahvalinin vahameti dolayısıyla bugün turizmden bahsetmek ne kadar abes ve mevsimsiz gözükse de savaş içinde bulunan Almanya ve Fransa gibi ülkelerde bu işe hâlâ atfolunan ehemmiyet ve alaka nedeniyle Türkiye’de de hasat zamanlarına intizaren tedarikatımızı ikmale ve savaş sonuna hazırlıklı çıkmaya çalışmamız tabii bulunmaktadır.

Basın–Yayın Genel Müdürlüğü Heyeti Başkanı olarak katıldığı bir toplantıda Türkiye’de büyük çapta otellerin yapılmadığına, eski palasların artık itibar görmediğine ve yenilerinin de ancak üçüncü sınıf Avrupa otelleri derecesinde olduğuna vurgu yapar. Öte yandan, ülkenin hemen hemen her şehrinde baş gösteren konaklama sorunları nedeniyle büyük sıkıntılar çekildiğini, Türkiye’nin refah seviyesi yükselirken seyahat eden titiz ve rahatına düşkün insan tipinin sadece yabancılardan ibaret kalmadığına da dikkat çeker. Ona göre, otel, lokanta, gazino, plaj, eğlence yerleri gibi turistik tesisler gelecek dönemin en kârlı işletmeleri halini alacaktır ve hususi sermaye ile teşebbüsün bu durumdan faydalanması gerekir (Ergün 1946a).

12 Eylül 1938 tarihinde Bursa ili hakkında bir rapor hazırlar. “Turizm Bakımından Bursa Bölgesi Hakkında Notlar” başlığıyla yayımlanan bu raporda Bursa’nın turizm ürünü dört başlıkta toplanır. Bu başlıklar kaplıcaları ile bir su şehri, eski eserleri ile bir tarih kenti, doğal güzellikleri ile bir sayfiye kenti ve Uludağ nedeniyle de iklim

tedavi istasyonu ve dağ sporları merkezi olarak açıklanır.

Ergün'ün Türk Ofis'e sunduğu bu raporda bu öngörülerin yanı sıra Bursa'nın taşıma kapasitesine dair bazı gözlemler de bulunur. Turizm ürünü sınıflandırmasında olduğu gibi mevcut otel ve kaplıca işletmelerinin kapasitesi de sınıflandırılarak kaplıca, şehir ve dağ otelleri olarak üç başlıkta raporlaştırılır (Ergün 1939). Rapora göre, Bursa'da yer alan kaplıca otelleri, Çelik Palas ve çok eski bir bina olan Kükürtlü Oteli dışındaki otel binaları en büyüğü 20 odalı olan ve modern konfor sunamayan konak ve evden bozma ahşap binalardır. Kaplıca otel sahiplerinin bilgisizliği, en basit temizlik koşullarına bile uyulmaması, belediyenin yeterli denetimleri yapamaması nedeniyle valiliğin bu otellerin hepsini kapatmayı düşündüğü raporda belirtilenler arasındadır. Nitekim Bursa'da 35-36 yataklı bir dağ otelinin o tarihlerde dağ kürü yapmak isteyen yabancıların yoğun ilgisine rağmen bir hapisane yatağından farksız olacak şekilde, hijyenden uzak konaklama hizmeti verdiği bilinmektedir (Ulukan 2013).

Turizm Dairesi Müdürlüğü görevini yürüttüğü yıllarda Edirne ili hakkında da bir rapor hazırlayan Süreyya Ergün, Edirne'de 1939 yılında altı otel, 12 han ve yedi pansiyon olduğunu raporunda belirtir. Edirne'yi ziyareti sırasında kaldığı oteli her ne kadar temizlik açısından yeterli görse de, odaların düzeni, mobilyaların eskiliği, otelin yolunun kötü olması ve merkezden uzak olması gibi unsurlar doğrultusunda eleştirir. Şehirlerdeki diğer konaklama tesislerinin de genel anlamıyla otel olarak inşa edilmemiş eski yapılar şeklinde olduğu, sıcak sulu ve banyolu odası, alafranga tuvaleti olan otellerin sayısı oldukça az olduğu, otellerin çoğunun elektrikle aydınlanmakla birlikte umumi telefon, oda telefonu, asansör ve kalorifer tesisatı konularında yetersizlik kaldıkları, birçoğunda da lokanta bulunmadığı ve kahvaltısı verilmediği bir başka çalışmada da yer alır (Ergün 1944b; Evcin 2014). Raporunda Edirne Şehir Kulübü'ne de değinen Ergün, şehir kulüplerinin hem turistlerin ağırlanacağı hem de halkın gidebileceği nezih mekânlar olması gerektiğini, bu sebeple Edirne Şehir Kulübü'nün geliştiril-

mesi gerektiğini izah eder. Bu değişim sürecinin finanse edilebilmesi için sponsor görüşmeleri yapar ve bir fizibilite raporu sunar (Ergün 1947).

Bu dönemde Türkiye'nin gündemi düşünüldüğünde Hatay sorunu, II. Dünya Savaşı süresinde Almanya ile Polonya arasında çıkan savaş, İtalya'nın Arnavutluk'u işgali, gıda maddelerinde ihraç yasağı gibi önemli olaylar vardır. 1939 yılı Türkiye'sinde, bu gibi önemli ulusal ve küresel olayların yaşandığı bir ortamda turizm üzerine kafa yormak dikkat çekicidir. Benzer şekilde, Evcin (2016b) de, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye'de turizmi canlandırma çabaları kapsamında Ergün'ün bu girişimlerinden bahseder. Araştırmacı İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde artan turist hareketliliğini karşılayabilmek üzere İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Dr. Lütfi Kırdar ve dönemin hükümetinin desteğiyle müteahhit şirketler aracılığıyla Çırağan, Taksim ve Florya'da otellerin inşası fikrinin gündeme geldiğini ifade etmektedir. Bu şekilde Başbakanlık Turizm Dairesi tarafından ülkeye turist çekebilmek amacıyla valilik ve belediye makamlarına gönderilen yazılarla İstanbul'daki mevcut sarayların ve boş binaların incelenerek bunlardan otel haline getirilmeye uygun olanlarının tespiti istenir.

Savaş sonrasındaki turizm fırsatlarından yararlanmak ve iktisadi kalkınmaya katkı sağlamak üzere turizm endüstrisinin kurulması konusundaki tartışmalarda girişimcilere yönelik "turizm kredi desteği" konusunun da gündeme geldiği görülmektedir. Konuyu gündeme getiren önemli isimlerden biri Ergün olur. İşletmecilere konaklama tesisleri konusunda yardımcı olmayı hedefleyen "otelcilik kredisi" imkânı üzerinde duran Ergün, ülkeyi etkileyen konjonktürel şartlar dolayısıyla devlet müdahalesinin daha geniş tutularak Avrupa ülkelerinin birçoğunda olduğu gibi ferdi teşebbüslere himaye ve teşvik imkânlarının tanınması gerektiğini ifade eder. Böylece ticari krediler, işletme, ıslah ve tesis kredileri gibi tevzi usullerinin uygulamaya geçirilmesiyle ülkedeki konaklama sektörünü rahatlatacak ve geliştirecek fırsatların yaratılması mümkün olabilecektir (Evcin 2016a).

SON SÖZ

1900'lü yılların başında doğduğu tahmin edilen ve 1964 yılında vefat eden Süreyya Ergün'ün büyüdüğü ve yetiştiği dönemi göz önünde bulundurursak, savaş sonrası dönem bile olsa, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınma hedefleri doğrultusunda Batı'ya dönük bir eğitim aldığı söylenebilir. İleri düzeyde Fransızca bilmesi, Fransızca kaynakları takip etmesi ve eserlerinde genellikle turizmle ilgili Fransızca kaynaklara atıf vermesi karşımıza muhtemel bu sonucu çıkarmaktadır. Bir dönem sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün 1924 yılında başlattığı yurtdışına öğrenci gönderme projesi de göz önünde bulundurulduğunda, Ergün'ün yurtdışında olmasa bile Avrupa kökenli bir eğitim aldığını söylemek mümkündür.

Yaklaşık 60 yıllık yaşamı boyunca birçok kitap ve makale yazan Ergün, ömrü boyunca yaptığı işlerle turizmin gizli kalan bir kahramanı olur, hayata gözlerini yine bir turizm semineri esnasında yumar. Çalışmalarını incelediğimizde belirgin olarak turizm ekonomisi ve turizm planlaması üzerine yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Ergün'e göre, turizm planlaması çalışmalarını sayesinde turizm bölgelerinin tespiti, tetkiki, ulaşım imkânlarının gelişmesi ve kolaylaşması, turizm tesislerinin kurulması, işletilmesi ve denetlenmesi, turizm mesleki terbiyesine yönelik okulların açılması, ev ve el sanatlarının teşvik edilmesi gibi birçok alanı olumlu yönde etkileyecek kadar önemlidir. Böylece turizm ülke çağınca bir kültür ve sanat propagandası haline alacaktır. Ergün, savaşın içinden çıkan İngiltere, Fransa gibi ülkelerle savaşa girmemekle birlikte savaştan çok yakından etkilenen İsviçre ve İspanya gibi ülkelerin içinde buldukları iktisadi sıkıntıların Türkiye için ciddi bir turizm fırsatı olacağını öne sürer; bu nedenle, dünyada savaş sonrasında görülen seyahat hareketliliğinin Türkiye'ye yöneltilmesinin mümkün olabileceğini savunur. Entelektüel kişiliği ve bilgi birikimiyle Türkiye'de bu gibi konuları ifade ettiği kesim sadece turizm çalışanları ve kamu kesimi olmaz, köşe yazarlığı ve muhabirlik yaptığı gazeteler aracılığıyla da halka turizmin önemini ifade etmeyi kendine görev edindiği kolayca anlaşılabilir.

SEÇİLMİŞ ESERLERİ

- Ergün, S. (1939). *Edirne Şehir Kulübü*. Ankara: T. C. Ticaret Vekâleti Turizm Müdürlüğü.
- Ergün, S. (1939). Turizm Bakımından Bursa Bölgesi Hakkında Notlar. İçinde: *Turizm Hakkında Raporlar*. (ss. 45-57). Ankara: T.C. Ticaret Vekâleti Turizm Müdürlüğü.
- Ergün, S. (1941). Otelcilik Kredisi, *Belediyeler*, 12.1941, 76: 17-19.
- Ergün, S. (1941). Yurdumuzda Otel Davası, *Belediyeler*, 11.1941, 75: 31-34.
- Ergün, S. (1942). Fransa'da Otelcilik Bankası. *Belediyeler*, 1.1942, 77: 6-8.
- Ergün, S. (1942). Fransa'da Otelcilik Kredisi Alanında Yapılan Islahat, *Belediyeler*, 2.1942, 78: 23-26.
- Ergün, S. (1943). Turizm İmkânlarımız I, *Siyasî İlimler Mecmuası*, 148 (Temmuz): 203-210.
- Ergün, S. (1943). Turizm İmkânlarımız II, *Siyasî İlimler Mecmuası*, 149 (Ağustos): 207-212.
- Ergün, S. (1943). Turizm İmkânlarımız III, *Siyasî İlimler Mecmuası*, 150 (Eylül): 332-341.
- Ergün, S. (1943). Turizm Öğretimi, *Siyasî İlimler Mecmuası*, 152: 456-461.
- Ergün, S. (1944). Bergama'da Klasik Temsillere Doğru, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, 37: 28-31.
- Ergün, S. (1944). Bergama'da Turizm Tetkikleri, *Siyasî İlimler Mecmuası*, 560 (Aralık): 510-514.
- Ergün, S. (1944). Bergama'yı Sevenler Cemiyeti, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, 37: 30-31.
- Ergün, S. (1944). Kültür-Park, *Siyasî İlimler Mecmuası*, 163: 396-403.
- Ergün, S. (1944). *Milli Kalkınma Vasıtalarından Otelcilik ve Turizm Milli Kredisi - Türkiye'de Otel Durumu ve Davası*. Ankara: Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü.
- Ergün, S. (1944). *Yabancı Memleketlerde Otelcilik ve Turizm Milli Kredisi Mevzuatı*. İstanbul: Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınlarından: 5.

- Ergün, S. (1945). Fuar ve Turizm, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, 9.10.1945, 44/45: 22-24.
- Ergün, S. (1945). Turizm. İller ve Belediyeler Dergisi, 12: 458-460.
- Ergün, S. (1946). Turizm Bakımından Belediyecilik Yeni Gelir Kaynakları, *İller ve Belediyeler Dergisi*, 11.1946, 14: 558-560.
- Ergün, S. (1946). Turizm Politikası. İçinde: Türkiye'nin İç ve Dış Turizmden Bekledikleri. (ss: 25-31). İstanbul.
- Ergün, S. (1946). *Türk Ekonomi Derneği Konferanslar Dizisi: Türkiye'nin İç ve Dış Turizmden Bekledikleri (Türk İktisat Cemiyetinde Münakaşalı Konuşma)*. İstanbul: Kışçılık ve Matbaacılık T.A.Ş.
- Ergün, S. (1946). Türkiye'de Turizm Endüstrisi, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, 10,1946, 57: 16-17.
- Ergün, S. (1947). Giresun'dan Artvin'e – Trabzon'da İki Gün – 1, *İnan*, Sayı: 29: 11-12.
- Ergün, S. (1947). Giresun'dan Artvin'e – Trabzon'da İki Gün – 1, *İnan*, Sayı: 30: 15-16.
- Ergün, S. (1947). Giresun'dan Artvin'e – Trabzon'da İki Gün – 1, *İnan*, Sayı: 31: 12-13.
- Ergün, S. (1947). Giresun'dan Artvin'e – Trabzon'da İki Gün – 1, *İnan*, Sayı: 32: 7-8.
- Ergün, S. (1947). Giresun'dan Artvin'e – Trabzon'da İki Gün – 1, *İnan*, Sayı: 33: 12.
- Ergün, S. (1947). Giresun'dan Artvin'e – Trabzon'da İki Gün – 1, *İnan*, Sayı: 34: 11-12.
- Ergün, S. (1947). Turizm Bakımından Yeni Belediyecilik Kaynakları, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, 4.5.1947, 63/64: 22-24.
- Ergün, S. (1947). Yabancı Memleketlerde Belediye ile İlgili Turizm Kanunları, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, 3.1947, 62: 23-24.
- Ergün, S. (1949). Türkiye'nin İç ve Dış Turizmden Bekledikleri, *Taşıt ve Turizm*, 1 (Eylül): 3.
- Ergün, S. (1955). *Eyüp Sultan Türbe ve Cami*.
- Ergün, S. (1957). Modern Turizmin Temayülleri ve Turizm Ekonomisi, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 19 (1-4): 3-36.
- Ergün, S. (1959). Bizde Dış Turizm İstatistiklerimiz, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, 12.1959, 215: 16-17.
- Ergün, S. (1960). İlmi Bir Turizm Politikası, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, 10.1960, 225: 18-19.
- Ergün, S. (1960). *Modern Turizm Temayülleri ve Turizm Ekonomisi*. İstanbul.
- Ergün, S. (1962). AID Turizm Yardımları, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 20.12.1962, 10 (507): 5.
- Ergün, S. (1962). AID ve Türk Turizmi, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 8.11.1962, 10 (501): 4.
- Ergün, S. (1962). Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı Raporu: Yunan Turizmi, *İstanbul Ticaret Odası Gazetesi*, 4.10.1962, 5 (223):3.
- Ergün, S. (1962). Bölge Turizm Kalkınmasında Odaların Rolü, *İstanbul Ticaret Odası Gazetesi*, 10.05.1962, 5 (204): 3.
- Ergün, S. (1962). Turizm Alanında Teknik Yardım: Türk-Alman Karşılıklı Yatırım Anlaşması, *İstanbul Ticaret Odası Gazetesi*, 26.7.1962, 5 (214): 3 ve 7.
- Ergün, S. (1962). Turizm ve Bakanlığı, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 20.09.1962, 10 (494): 4 ve 7.
- Ergün, S. (1962). Turizmi Nasıl Teşvik Ediyorlar, *İstanbul Ticaret Odası Gazetesi*, 13.9.1962, 5 (220): 3.
- Ergün, S. (1962). Yabancı Turizm Teşkilatı ve Ticaret Odaları, *İstanbul Ticaret Odası Gazetesi*, 19.4.1962, 5 (201): 3.
- Ergün, S. (1962). Turizm Planı Üzerine, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 29.9.1962, 10 (495): 4 ve 7.
- Ergün, S. (1963). Adetler ve Turizm, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 24.01.1963, 11 (512): 5 ve 7.
- Ergün, S. (1963). Dünya Turizm Konferansı ve Birleşmiş Milletlerin Kararları, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 28.11.1963, 11 (555): 5.
- Ergün, S. (1963). Dünya Turizm Olayı, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 3.10.1963, 11 (547): 5 ve 7.
- Ergün, S. (1963). Fransız Turizmi ve Yatırımlarının Teşvik, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 25.4.1963, 11 (524): 5.
- Ergün, S. (1963). İngiltere'de Turizmin Gelişmesi, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 13.6.1963, 11 (531):5 ve 7.

Ergün, S. (1963). İstanbul Hilton'dan Atina Hilton'a, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 2.5.1963, 525: 5 ve 7.

Ergün, S. (1963). Kalkınma Planında: Kampingler, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 4.7.1963, 11 (534): 5 ve 7.

Ergün, S. (1963). Milletlerarası Turizm Hareketleri: Kaçırılmayacak Bir Fırsat, *İstanbul Ticaret Odası Gazetesi*, 21.3.1963, 6 (246): 3.

Ergün, S. (1963). Odalarımız ve Turizm Dernekleri, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 18.7.1963, 11 (536): 5.

Ergün, S. (1963). Plan ve Turizm İstatistiği, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 4.4.1963, 11 (521): 5.

Ergün, S. (1963). Turizm Dernekleri, *Turizm*, 7.1963, 7 (11-27): 8-9.

Ergün, S. (1963). Turizm Ekonomisi, *Turizm*, 12.1963, 7 (11/32): 12-13.

Ergün, S. (1963). Turizm Ekonomisi, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 25.9.1963, 11 (546): 5.

Ergün, S. (1963). Turizm Kampçılığı, *Turizm Mecmuası*, 12.1963, 7 (11/32): 12-13.

Ergün, S. (1963). Turizm Kampçılığı, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 5.9.1963, 11(541): 5 ve 7.

Ergün, S. (1963). Turizm Konuları: Moteller, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 14.3.1963, 11(518): 5 ve 7.

Ergün, S. (1963). Turizm Konuları: Yaz Mevsimi Geldikçe, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 15.8.1963, 11 (540): 540: 5 ve 7.

Ergün, S. (1963). Turizm Kredi Fonu, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 20.6.1963, 11 (532): 5 ve 7.

Ergün, S. (1963). Turizm Politikamızın Unsurları, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 19.09.1963, 11 (545): 5.

Ergün, S. (1963). Turizm Teşkilatımız, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 30.5.1963, 529: 5 ve 7.

Ergün, S. (1963). Turizm, Tasarruf Bonoları ve Özel Teşebbüs, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 21.11.1963, 11 (554): 5 ve 7.

Ergün, S. (1963). Türkiye Turizm Ekonomisi, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 26.9.1963, 546: 5

Ergün, S. (1964). Mola-Kamplar ve Turizm Meclisi, *Türkiye İktisat Gazetesi*, 6.2.1964, 12 (565): 5.

Ergün, S. (1964). Turizm Meclisi Mola ve Kampları, *Turizm Mecmuası*, 2.1964, 7 (11/34): 2-3.

Ergün, S. (1964). Türkiye Otelcilik Endüstrisinde Resmi Sektör Yardım ve Yatırımları. (Tebliğ). İçinde: *Türkiye Turizm Politikası Semineri*, (ss:37-77). 24-25 Ocak 1964. Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu İktisadi Araştırmalar Enstitüsü.

Ergün, S. (1964). Türkiye Otelcilik Endüstrisinde Resmi Sektöre Yardım ve Yatırımları, *Kooperatifçinin Sesi Dergisi*, 4.1964, 2 (16): 24-33.

KAYNAKÇA

Ağaoğlu, B. (1985). *Sistemantik Türkiye Turizm İşletmeciliği Bibliyografyası (1929-1984)*. İstanbul: Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları.

Akoğlu, T. (2013). Tunay Akoğlu. (Görüşen Çağıl Hale Özel). İçinde N. Kozak (Editör). *Türkiye Turizmi Sözlü Tarih Araştırması Görüşme Metinleri 9. Cilt*. İstanbul: Yıkılmaz Basın Yayın.

Cumhuriyet Gazetesi (1964). Süreyya Ergün Vefat İlanı, (25 Ocak 1964): 3.

Ergün, S. (1939). *Turizm Bakımından Bursa Bölgesi Hakkında Notlar: Turizm Hakkında Raporlar*. Ankara: T. C. Ticaret Vekâleti Turizm Müdürlüğü Yayın No:2.

Ergün, S. (1944a). Harpten Evvel Kaçırduğumuz Büyük Fırsat, *TTOK Belleteni*, 37: 20-21.

Ergün, S. (1944b). *Milli Kalkınma Vasıtalarından Otelcilik ve Turizm Millî Kredisi Türkiye'de Otel Durumu Davası*. Ankara: Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları: 5.

Ergün, S. (1946a). Türkiye'de Turizm Endüstrisi, *TTOK Belleteni*, 57: 16.

Ergün, S. (1946b). *Türkiye'nin İç ve Dış Turizmden Beklentileri Türk İktisat Cemiyetinde Münakaşalı Konuşma*. İstanbul: Kışeçilik ve Matbacılık T.A.Ş.

Ergün, S. (1947). Turizm Bakımından Yeni Belediyecilik Kaynakları, *TTOK Belleteni*, 63/64: 22-24.

Evcin, E. (2014). Türkiye Cumhuriyetinin İlk Yıllarında Turizm ve Tanıtma Faaliyetleri, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 55 (Güz): 23-82.

Evcin, E. (2016a). İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye Turizmin Yarattığı Fırsatlar, *Tarihin Peşinde*, 15: 129-153.

Evcin, E. (2016b). İkinci Dünya Savaşı'nın Akabinde Türkiye'de Turizmi Canlandırma Çabaları, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 35 (60): 213-275.

Evcin, E. (2017). Basın ve Yayın Turizm Bakanlığı Döneminde Turistik Tanıtım ve Propaganda (1957-1963), *Atatürk Dergisi*, 6 (2): 41-91.

İlkin, N.V. (1943). Turizm, *TTOK Belleteni*, 39 (Mart): 12.

Kozak, N. Editör (2016). *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Turizm*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

T.C. Başbakanlık Basın - Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (1949). Ayın Tarihi Web Sayfası, 21 Aralık 1949. <http://ayintarihi.byegm.gov.tr/m/date/1949-12-21>, Erişim tarihi: 30 Ağustos 2018.

TOGO Albümü, (1942). https://books.google.com.tr/books/about/Togo_alb%C3%BCm%C3%BC_1942.html?id=d8iZAAAIAAJ&redir_esc=y Erişim tarihi: 29 Ağustos 2018.

Ulukan, S. (2013). Türk Ofisli Yıllarda Turizm Politikamız. Toroslar Gazetesi. http://www.toroslargazetesi.com.tr/turk-ofisli-yillarda-turizm-politikamiz_m51.html, Erişim tarihi: 20 Ağustos 2018.

Wikipedia. (2018). İkdam Gazetesi. <https://tr.wikipedia.org/wiki/İkdam>, Erişim tarihi: 30 Ağustos 2018.

Yetgin, D. (2018). Selahattin Çoruh: Turizmde Bir Adanmışlık Öyküsü, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29 (1): 113-123.

* Gözde Türktarhan, Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsü Açıköğretim Fakültesi Eskişehir,
E-posta:gturktarhan@anadolu.edu.tr